

Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Wmo-toezicht in 2022

Rapport aan de minister over de kwaliteit van het Wmo-toezicht
uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van gemeenten in 2022

Utrecht, januari 2024

Inhoud

1	Inleiding	3
1.1	De rapportage Wmo-toezicht 2022	3
1.2	Conclusies en aanbevelingen Wmo-toezicht 2022	4
2	Hoofdpunten uit het onderzoek	7
2.1	Gegevens van gemeenten die de enquête ingevuld hebben	7
2.2	Beleidsplan en het aanwijzen van een Wmo-toezichthouder	7
2.3	Processen voor een onafhankelijke rol van het Wmo-toezicht	9
2.4	Informatie uit het Wmo-toezicht en openbaarmaking daarvan	10
2.5	Invloed coronamaatregelen op Wmo-toezicht	12
3	Bijlage Resultaten enquête	13
3.1	Gegevens van gemeenten die de enquête ingevuld hebben	13
3.2	Beleidsplan en het aanwijzen van een Wmo-toezichthouder	13
3.3	Processen voor een onafhankelijke rol van het Wmo-toezicht	15
3.4	Informatie uit het Wmo-toezicht en openbaarmaking daarvan	17
3.5	Invloed coronamaatregelen op Wmo-toezicht	19

1 Inleiding

1.1 De rapportage Wmo-toezicht 2022

Achtergrond

De invoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (hierna: Wmo) legt de verantwoordelijkheid voor de maatschappelijke zorg en het toezicht op de kwaliteit daarvan bij de gemeenten. De Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) rapporteert op grond van artikel 6.2 lid 2 van deze wet vanaf 2015 elk jaar aan de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) over de uitvoering van dit (kwaliteits)toezicht door de gemeenten en de effecten daarvan op de maatschappelijke ondersteuning.

Dit rapport gaat over de uitvoering van het Wmo-toezicht door de gemeenten in 2022. Wij brengen daarmee de kwaliteit van het Wmo-toezicht in kaart. Dat hoort bij onze wettelijke taak. We geven inzicht in de ontwikkeling van de kwaliteit van het Wmo-toezicht. Dit rapport kan gemeenten, de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), Wmo-toezichthouders en de IGJ helpen om samen te werken aan de verdere ontwikkeling van het toezicht op de kwaliteit van de ondersteuning vanuit de Wmo 2015.

Voorgenomen verbetermaatregelen Wmo-toezicht

De staatssecretaris van VWS heeft op [8 mei 2023 een voortgangsbrief Wmo 2015](#) aan de Tweede Kamer gestuurd. In die voortgangsbrief staat dat er een beleidskader ter versterking van het Wmo-toezicht is ontwikkeld. Daarin worden verbetervoorstellen voor het Wmo-toezicht gedaan. Het beleidskader is in nauwe samenwerking met Wmo-toezichthouders, de VNG, GGD-GHOR Nederland, Toezicht Sociaal Domein, de IGJ en het ministerie van Binnenlandse Zaken opgesteld. In de Kamerbrief is ook aangekondigd dat deze verbetervoorstellen moeten landen in een stimuleringsprogramma Wmo-toezicht en een voorgenomen wetwijziging. Dit vanzelfsprekend met als doel de kwaliteit van het toezicht op de Wmo 2015 te verbeteren. De afgelopen jaren heeft de IGJ in de jaarlijkse rapportage over het Wmo-toezicht inzichtelijk gemaakt dat het nodig en mogelijk is het Wmo-toezicht te verbeteren. Het is daarom heel positief dat de staatssecretaris met het veld een beleidskader heeft ontwikkeld en dit wil omzetten in een wetwijziging en stimuleringsprogramma. Op dit moment bereidt het ministerie van VWS een stimuleringsprogramma voor. We verwachten dat uitvoering van start gaat in de zomer van 2024.

Rapportage Wmo-toezicht 2022 ten opzichte van voorgaande jaren

De jaarlijkse rapportage over de kwaliteit van het Wmo-toezicht is dit jaar iets anders dan de voorgaande jaren. Dit heeft verschillende redenen. Omdat wij met dit rapport willen voorsorteren op de voorgenomen verbetermaatregelen, hebben we aan onze oorspronkelijke vragenlijst enkele vragen toegevoegd die in lijn zijn met de verbetervoorstellen uit het beleidskader. Hierdoor verwachten we in de komende jaren inzichtelijk te kunnen maken of de verbetermaatregelen het gewenste effect hebben. Daarnaast lieten gemeenten de afgelopen jaren weten dat zij, als zij het Wmo-toezicht gezamenlijk (laten) uitvoeren, ook graag de cijfers over het Wmo-toezicht gezamenlijk willen aanleveren. Dat hebben we dit jaar mogelijk gemaakt. Om die reden zijn op sommige onderdelen de cijfers niet meer een-op-een te vergelijken met voorgaande jaren. Waar mogelijk maken we de vergelijking met voorgaande

jaren wel. Tot slot is dit jaar gebruik gemaakt van een nieuw systeem voor het uitzetten van de vragenlijst. Hierin zijn meer mogelijkheden opgenomen voor toelichting door gemeenten. Daar hebben we gebruik van gemaakt bij de analyse.

Niet veranderd is dat we de uitkomsten van de vragenlijsten in deze rapportage combineren met ervaringen die de inspectie dagelijks opdoet in de samenwerking met Wmo-toezichthouders en gemeenten.

Wij willen alle medewerkers van (samenwerkende) gemeenten en Wmo-toezichthouders bedanken voor de tijd en moeite die zij hebben genomen om de gegevens aan te leveren. Datzelfde geldt voor de prettige en informatieve contacten die we als IGJ hebben gehad met gemeenten en Wmo-toezichthouders over het invullen van de vragenlijsten of duiding van cijfers. Inspecteurs van de IGJ werken in de dagelijkse praktijk veel samen met gemeenten en Wmo-toezichthouders. Dit komt omdat aanbieders vanuit meerdere financieringsstromen zorg kunnen leveren. In de praktijk hebben we elkaar hard nodig om een goed beeld te krijgen van de kwaliteit van zorg en elkaar te kunnen versterken in handhavingmogelijkheden als dat nodig is. Wij leren in de samenwerking met Wmo-toezichthouders en gemeenten. En vice versa kunnen wij Wmo-toezichthouders en gemeenten versterken in de uitvoering van hun verantwoordelijkheid. Dat is de reden dat wij ook dit jaar weer met veel plezier gewerkt hebben aan deze rapportage over de kwaliteit van het Wmo-toezicht.

1.2 Conclusies en aanbevelingen Wmo-toezicht 2022

Conclusies

Op basis van ons onderzoek 2022 en waar mogelijk de vergelijking met voorgaande jaren komen wij tot de volgende conclusies:

1. Bijna alle gemeenten hebben hun Wmo-beleid vastgelegd, zoals de Wmo 2015 vereist¹. Enkele gemeenten kunnen zich op dit punt nog verbeteren.
2. Samenwerking in de uitvoering van het Wmo-toezicht tussen gemeenten nam licht toe. Ook zijn er steeds meer gemeenten die (een deel van) het Wmo-toezicht bij GGD'en belegt. Het aantal gemeenten dat het toezicht zelf uitvoert daalde licht.
3. Minder gemeenten geven aan dat toezichthouders zelfstandig een onafhankelijk oordeel formuleren. Bij minder gemeenten heeft de Wmo-toezichthouder een eigen rol bij het bepalen van het moment en de zwaarte van de interventie. Voor het overige laten de uitkomsten een vergelijkbaar beeld met voorgaande jaren zien.
4. Wat in positieve zin opvalt:
 - Iets meer dan de helft van de gemeenten heeft vastgelegd welke keuzes zij in het Wmo-toezicht maken.
 - Ruim een kwart van de gemeenten heeft in het beleidsplan al opgenomen op welke manier de gemeente zowel het calamiteiten als het proactieve toezicht uitvoert, terwijl dit nog geen wettelijke verplichting is.

¹ Met het vastgelegde Wmo-beleid wordt hier bedoeld beleid in het kader van de uitvoering van de Wmo 2015 in algemene zin. Dit gaat dus niet direct over beleid met betrekking tot het toezicht op de Wmo.

- Een overgroot deel van de gemeenten heeft het onafhankelijk functioneren van de toezichthouder vastgelegd in het beleidsplan.
 - Het aantal gemeenten waar de Wmo-toezichthouder geen werkprogramma heeft opgesteld, nam duidelijk toe.
 - In iets meer dan de helft van de gemeenten met een jaarverslag over het Wmo-toezicht, heeft de Wmo-toezichthouder voorstellen gedaan die zij nodig acht in het belang van de kwaliteit en continuïteit van de maatschappelijke ondersteuning.
5. Kansen voor ontwikkeling in de verantwoording en transparantie over het Wmo-toezicht:
 - Openbaar maken van de rapporten over proactief toezicht.
 - Openbaar maken van de adviezen van de Wmo-toezichthouders.
 - Opstellen en openbaar maken van het jaarverslag over het Wmo-toezicht en dat jaarverslag delen met de gemeenteraad.
 6. Wij zien voor gemeenten volop kansen op verbetering waar het gaat om de onafhankelijkheid van de Wmo-toezichthouder:
 - Vastleggen van de onafhankelijke rol van de Wmo-toezichthouder.
 - Vastleggen dat de Wmo-toezichthouder zelfstandig een onafhankelijk oordeel kan formuleren.
 - Vastleggen welke rol de Wmo-toezichthouder heeft in het bepalen van het moment en zwaarte van de interventie.
 - Opstellen van een eigen werkplan door de Wmo-toezichthouder.
 7. Een groot deel van de gemeenten is terughoudend met openbaarmaking van calamiteitenrapporten, vooral op grond van privacy-overwegingen van betrokkenen.
 8. Er zit veel verschil tussen gemeenten in het beleggen van toezichttaken, wijze van melden van calamiteiten en organiseren van processen. Dat maakt het lastig om een algemeen beeld te schetsen in deze rapportage.
 9. De coronamaatregelen hadden over het algemeen minder invloed op de frequentie en diepgang van het Wmo-toezicht dan in de twee voorgaande jaren. Iets minder dan een derde van de gemeenten geeft aan dat die invloed er nog wel is geweest.

Aanbevelingen

Met de bovenstaande conclusies, komen wij tot de volgende aanbevelingen. De aanbevelingen zijn grotendeels in lijn zijn met het beleidskader versterking Wmo-toezicht. Gemeenten hoeven hier natuurlijk niet op te wachten. Dit Beleidskader Wmo-toezicht is al beschikbaar. Ga dus aan de slag!

1. Versterk de samenwerking in het Wmo-toezicht. We roepen gemeenten op zich bij voorbeeld bij regionale samenwerkingsverbanden in het Wmo-toezicht aan te sluiten. Samen ontwikkelen en verbeteren is leerzamer, kansrijker en leuker dan het alleen te doen.
2. Leg in het beleidsplan vast op welke manier de gemeente het Wmo-toezicht vorm geeft.
3. Regel de onafhankelijkheid in positie en rol van de Wmo-toezichthouder.
4. Zorg voor transparantie waar het gaat om verantwoording en advisering.
5. Regel als gemeente een duidelijk openbaarmakingsbeleid.

6. Versterk het proactieve toezicht om de kwaliteit die aanbieders leveren te stimuleren.

Tot slot zien we als IGJ ook mogelijkheden om onze taak nog beter uit te voeren en daarbij dichter bij de praktijk van gemeenten aan te sluiten. Daarom willen we met alle betrokkenen de vragenlijst en de rapportage 2022 evalueren. Daarbij willen we ook kijken hoe nog meer gemeenten gestimuleerd kunnen worden om mee te werken aan het onderzoek. De resultaten van deze evaluatie willen we in de uitvraag en rapportage over 2023 en verder verwerken. Daardoor draagt de inhoud van de rapportage de komende jaren nog meer bij aan de verbeteropgave van het Wmo-toezicht.

2 Hoofdpunten uit het onderzoek

2.1 Gegevens van gemeenten die de enquête ingevuld hebben

Voor het maken van deze rapportage is gebruik gemaakt van gegevens uit een vragenlijst voor gemeenten. 342 gemeenten hebben deze vragenlijst ontvangen. Het aantal ingevulde (unieke) vragenlijsten is 205. Dat is 60% van het totale aantal gemeenten die de vragenlijst ontvingen. Omdat voor het onderzoek over 2022 voor het eerst ook de mogelijkheid is geboden om namens een groep gemeenten gegevens aan te leveren, komen we op een totale respons van 275 gemeenten. Dat is 80% van alle gemeenten in Nederland in 2022. De respons is daardoor hoger dan voorgaande jaren.

Er zijn 30 samenwerkingsverbanden die de vragenlijst ingevuld hebben. Een samenwerkingsverband is een gevarieerde groep van gemeenten en komt in verschillende vormen voor. Soms is het een groep gemeenten die gezamenlijk het toezicht bij de GGD belegd hebben. Het kunnen ook twee gemeenten zijn die samenwerken in het Wmo-toezicht. Of een groep gemeenten die het toezicht gelijk aan de inkoopregio gezamenlijk organiseren.

Deze rapportage gaat over het toezicht op de kwaliteit van de Wmo-voorzieningen. Het gaat bij Wmo-voorzieningen bijvoorbeeld over een traplift die verstrekt is, het volgen van dagbesteding, het krijgen van hulp bij het huishouden of wonen in een beschermde omgeving. In het grootste deel van de gemeenten die de vragenlijst individueel ingevuld hebben voor het jaar 2022 (205 gemeenten) maakt zo'n 4-8% van de inwoners gebruik van een Wmo-voorziening.

2.2 Beleidsplan en het aanwijzen van een Wmo-toezichthouder

Vastgesteld Wmo-beleid

De Wmo 2015 beschrijft dat de gemeenteraad periodiek een plan vast moet stellen over het beleid voor de maatschappelijke ondersteuning.

Bijna alle gemeenten hebben hun Wmo-beleid vastgelegd. Dit doen zij bijvoorbeeld in een beleidsplan, visie, programma sociaal domein, of een Maatschappelijke Agenda. Bij enkele gemeenten is hun plan verlopen. Zij gaan een nieuw plan vaststellen.

Van de gemeenten die de vragenlijst hebben ingevuld, heeft 5% aangegeven het Wmo-beleid niet te hebben vastgelegd in een beleidsplan of op een andere manier, terwijl dit wel een eis is in de Wmo 2015. In enkele gevallen beraden gemeenten zich nog over de vraag of er een beleidsplan moet komen. Sommige gemeenten geven aan dat het zicht op kwaliteit van de Wmo-dienstverlening onderdeel is van de Wmo-inkoop en -contractering.

Keuzes in het Wmo-toezicht

Van de gemeenten die het Wmo-beleid vastgelegd hebben, heeft 55% in het beleid vastgelegd welke keuzes zij gemaakt hebben voor het Wmo-toezicht. De overige 45% doet dit niet of anders, bijvoorbeeld door de gemaakte keuzes op te nemen in samenwerkingsafspraken tussen gemeenten of in de opdrachtverlening aan de Wmo-toezichthouder.

De vorm en invulling van het Wmo-toezicht

Toezicht kan op verschillende manieren worden uitgevoerd. Het meest gebruikelijke is om onderscheid te maken tussen reactief toezicht en proactief toezicht. Reactief toezicht doet de toezichthouder naar aanleiding van meldingen van calamiteiten of omdat de toezichthouder signalen ontvangt. Proactief toezicht doet de toezichthouder dooraanbieders te bezoeken op grond van een risicoanalyse. Zo kan een toezichthouder onderzoek doen naar een bepaald onderwerp of (alle) nieuwe aanbieders bezoeken.

De staatssecretaris noemt in zijn brief aan de Tweede Kamer dat gemeenten op passende wijze invulling moeten geven aan het kwaliteitstoezicht. Hij wil op dit punt de Wmo 2015 wijzigen. Gemeenten zouden daarmee de plicht krijgen om in het (lokale) beleidsplan² te beschrijven hoe zij het kwaliteitstoezicht gaan uitvoeren. Dit betekent in ieder geval dat gemeenten in het Wmo-beleidsplan moeten openemen hoe zij (reactief en proactief) toezicht gaan uitvoeren. Het is namelijk nodig dat de Wmo-toezichthouder duidelijk is over hoe hij toezicht houdt, welke vorm hij kiest en waarom hij dat op een bepaalde manier doet. Hoewel voor het jaar 2022 het opnemen van de invulling van het kwaliteitstoezicht nog geen verplichting is hebben we in het onderzoek 2022 hierover al wel extra antwoordmogelijkheden opgenomen. De vergelijking met voorgaande jaren is op dit onderdeel daardoor lastig te maken. Vanwege deze verandering trekken we voor 2022 geen conclusies uit deze cijfers.

Voor de gemeenten die een beleidsplan hebben waarin een beschrijving van het Wmo-toezicht is opgenomen, blijkt dat in 2022:

- 27% van de gemeenten in het beleidsplan heeft opgenomen op welke manier de gemeente zowel het calamiteiten als het proactieve toezicht uitvoert.
- 10% van de gemeenten in het beleidsplan heeft alleen opgenomen op welke manier de gemeente het calamiteitentoezicht uitvoert.
- 3% van de gemeenten in het beleidsplan heeft alleen opgenomen op welke manier de gemeente het proactieve toezicht uitvoert.
- 49% van de gemeenten niet heeft beschreven hoe het calamiteiten of proactieve toezicht uitgevoerd wordt.
- 11% van de gemeenten hier 'anders' invult. Dat betekent dat het ergens anders beschreven is, maar uit de beantwoording blijkt niet waar dat precies staat.

Aanwijzen van een toezichthouder

In de Wmo 2015 is vastgelegd dat het college van Burgemeester en Wethouders een of meer personen aanwijst als toezichthouder³. De Wmo-toezichthouder heeft een brede signalerende en controlerende rol. Bij het aanwijzen van een Wmo-toezichthouder moet het college van Burgemeester en Wethouders zorgvuldig overwegen welke functionarissen of organisaties deze rol kunnen vervullen en daarbij aandacht hebben voor hun onafhankelijke positie.

In ons rapport van 2021 schreven we dat er minder werd gekozen voor de GGD en meer voor (andere vormen van) samenwerking. De gemeenten geven in 2022 aan dat zij het uitvoeren (van een deel) van het toezicht juist vaker door de GGD laten doen. Tegelijkertijd werken zij regionaal ook meer samen in het Wmo-toezicht. Gemeenten laten bijvoorbeeld het calamiteitentoezicht door de GGD

² Het beleidsplan zoals dat bedoeld is in artikel 2.1.2. Wmo 2015

³ Zie artikel 6.1, lid 1 van de Wmo 2015

uitvoeren en tegelijkertijd voeren zij het proactieve toezicht in een samenwerkingsverband zelf uit. In 2022 heeft in 60% van de gemeenten de GGD een rol in het Wmo-toezicht. In een derde van die gemeenten gaat het daarbij alleen om de uitvoering van het calamiteitentoezicht. Waar we aan de ene kant een stijging in het aandeel van de GGD zien, zien we aan de andere kant een daling in de uitvoering van het Wmo-toezicht door externe bureaus (anders dan de GGD).

Samenwerking tussen gemeenten in de uitvoering van het Wmo-toezicht nam licht toe in vergelijking met voorgaande jaren. Het aantal gemeenten dat het Wmo-toezicht zelf uitvoert daalde licht.

2.3 Processen voor een onafhankelijke rol van het Wmo-toezicht

Onafhankelijk functioneren

Net als voorgaande jaren legt het grootste deel van de gemeenten het onafhankelijk functioneren van de toezichthouder vast. In 2022 was dat 83%. Dit deden ze in de meeste gevallen via een organisatiebesluit, een opdrachtformulering of in een contractafspraken. De overige gemeenten gebruikten hier een andere vorm van vastlegging voor, zoals een mandaatbesluit of een collegebesluit, een convenant of de gemeenschappelijke regeling waarin het toezicht samen met andere gemeenten was geregeld.

Een deel van de gemeenten (ongeveer 17%) heeft niets heeft vastgelegd als het gaat om de onafhankelijke rol van de Wmo-toezichthouder.

Rol van de toezichthouder

De toezichthouder kan verschillende rollen vervullen. Deze rollen zeggen iets over de onafhankelijkheid van de toezichthouder ten opzichte van het college van Burgemeester en Wethouders.

Wat opvalt is de dalende lijn voor de eigen rol van de Wmo-toezichthouder bij het bepalen van het moment en de zwaarte van de interventie. Voorbeeld hiervan is dat de toezichthouder het college adviseert over kennisgeving, monitoren of handhaven. De dalende lijn geldt ook voor het zelfstandig formuleren van een onafhankelijk oordeel. In beide gevallen gaat de score met 10% naar beneden ten opzichte van voorgaande jaren. Deze daling kunnen we op basis van de aangeleverde informatie niet verklaren. Voor het overige laten de uitkomsten van het onderzoek 2022 een vergelijkbaar beeld zien met voorgaande jaren. Bijvoorbeeld als het gaat om de eigen rol van de toezichthouder in het bepalen van de doelen van het toezicht en de manier waarop het toezicht ingevuld wordt. Ook zijn de uitkomsten vergelijkbaar als het gaat om de rol van de Wmo-toezichthouder om het college van Burgemeester en Wethouders te adviseren.

Werkprogramma

Het aantal gemeenten waar de Wmo-toezichthouder voor 2022 een werkprogramma opstelde op basis van de eigen verantwoordelijkheid steeg licht van 60% in 2021 naar 63% in 2022. Het aantal gemeenten waar de Wmo-toezichthouder voor 2022 geen werkprogramma heeft opgesteld daalde duidelijk van 40% naar 34%.

2.4 Informatie uit het Wmo-toezicht en openbaarmaking daarvan

Reactief toezicht (calamiteitentoezicht)

Melden van calamiteiten is belangrijk, zowel voor de mensen die het betreft, hun familie, als voor zorgverleners en zorgorganisaties en voor de gemeenten. Het is belangrijk dat gemeenten meldingen krijgen en deze (laten) onderzoeken. Zo kunnen zij lessen trekken uit ongewenste gebeurtenissen. Dit noemen we reactief toezicht of calamiteitentoezicht

Aantallen meldingen, daaropvolgende onderzoeken en het aantal genomen maatregelen zijn interessant. Hiermee kunnen we het Wmo-toezicht kwantificeren en gemeenten onderling vergelijken. De cijfers van 2022 wijken fors af van de cijfers in de voorgaande twee jaar. Vooral als het gaat om het aantal meldingen van calamiteiten en de daaropvolgende onderzoeken zien we een daling ten opzichte van voorgaande jaren. Alleen het aantal genomen maatregelen lijkt gelijk te blijven de afgelopen jaren.

De afwijkingen in de aantallen meldingen van calamiteiten in 2022 ten opzichte van 2021 en 2020 kunnen we niet goed verklaren. We hebben daarom contact opgenomen met gemeenten en Wmo-toezichthouders die er uitspringen als het gaat om aantallen meldingen en onderzoeken. Uit die gesprekken kwam naar voren dat:

- de definitie van een calamiteit of onderzoek niet voor alle gemeenten gelijk is.
- niet altijd te achterhalen is of de aangeleverde aantallen voor een individuele gemeente of voor samenwerkende gemeenten gelden.
- de informatie versnipperd verzameld wordt binnen gemeenten.
- onderdelen van de toezichttaken zijn bij verschillende mensen en/of partijen belegd (lokaal/regionaal, intern/extern).
- er veel wisselingen zijn bij degenen die namens de gemeenten de jaarlijkse vragenlijst invullen.

We trekken daarom voor 2022 geen conclusies uit bovengenoemde cijfers. We willen in overleg met de VNG, GGD GHOR Nederland en Wmo-toezichthouders uit de praktijk onderzoeken hoe we de betrouwbaarheid van gegevens kunnen verbeteren. Zo zorgen we ervoor dat de cijfers van calamiteiten vanaf 2023 meer informatie geven.

Openbaarmaking reactief toezicht (calamiteitentoezicht)

Om te leren van een calamiteit kan de aanbieder zelf onderzoek doen. Ook de Wmo-toezichthouder kan onderzoek doen en een rapportage maken naar aanleiding van een calamiteit. In alle gevallen gaat het bij het onderzoek naar en rapporteren over een calamiteit om vertrouwelijke gegevens van de mensen. Zoals cliënten en zorgverleners die bij de calamiteit betrokken zijn. De privacywetgeving beperkt daarom de mogelijkheden om zulke rapporten (volledig) openbaar te maken. Om die reden is er begrijpelijkerwijs terughoudendheid bij gemeenten. Deze terughoudendheid blijkt ook uit de antwoorden op de vragen hierover. Ongeveer driekwart van de gemeenten heeft de rapportages over calamiteitenonderzoeken in 2022 niet openbaar gemaakt. De overige gemeenten geven aan dat ze alle of sommige rapporten wel volledig of gedeeltelijk openbaar maken, of van plan zijn dat in 2023 te gaan doen. Van de gemeenten die de vragenlijst hebben ingevuld, heeft 13% geen calamiteitentoezicht uitgevoerd. En 4% van de gemeenten heeft 'anders'

ingevuld, bijvoorbeeld omdat de GGD sommige calamiteitenrapportages openbaar maakt.

Proactief toezicht

Proactief toezicht noemen we ook wel risicogestuurd of thematisch toezicht. Hierbij kiest de toezichthouder de belangrijkste punten, thema's of risico's om toezicht op te houden. Die keuze maken Wmo-toezichthouders op basis van signalen van inwoners, zorgverleners- of zorgaanbieders of de gemeenteraad. Zij kunnen hun keuze ook maken op basis van ontwikkelingen in een gebied of regio, speerpunten van een gemeente of signalen uit het contractmanagement. De Wmo-toezichthouders kunnen het proactieve toezicht steekproefsgewijs uitvoeren, op basis van een risicoanalyse of vanwege bepaalde kenmerken van een zorgaanbieder. Afhankelijk van de toezichtstrategie kunnen Wmo-toezichthouders de keuze van onderwerpen vooraf openbaar te maken.

Openbaarmaking proactief toezicht

In 2022 heeft slechts een vijfde van de gemeenten de rapportages over proactief onderzoek volledig openbaar gemaakt. Bijna de helft van de gemeenten zegt dat ze in 2022 de rapporten over het proactieve toezicht niet openbaar heeft gemaakt. Een deel (15%) heeft het voornemen dat in 2023 wel te gaan doen. Van de gemeenten die de vragenlijst hebben ingevuld, heeft 25% geen proactief toezicht uitgevoerd. En 8% van de gemeenten heeft 'anders' ingevuld, bijvoorbeeld omdat niet de gemeente maar de GGD de rapportages openbaar maakt.

Adviezen van de Wmo-toezichthouder

Wmo-toezichthouders kunnen op basis van hun inzichten uit toezicht en contacten met de Wmo-aanbieders komen tot gevraagde en ongevraagde adviezen aan het college van Burgemeester en Wethouders. Deze adviezen kunnen bijdragen aan het verbeteren van de kwaliteit van de Wmo-dienstverlening, de inkoop of het contractmanagement.

Openbaarmaking adviezen van de Wmo-toezichthouder

In 2022 heeft minder dan een vijfde van de gemeenten de adviezen van de Wmo-toezichthouder volledig openbaar gemaakt. Iets meer dan de helft van de gemeenten zegt dat ze in 2022 de adviezen van de Wmo-toezichthouder niet openbaar heeft gemaakt. Een deel (9%) heeft het voornemen dat in 2023 wel te gaan doen. Van de gemeenten die de vragenlijst hebben ingevuld, heeft 18% geen adviezen van de Wmo-toezichthouder ontvangen. En 8% van de gemeenten heeft 'anders' ingevuld, bijvoorbeeld omdat de GGD de adviezen openbaar maakt, of omdat zij de vraag onduidelijk vonden.

Jaarverslag Wmo-toezicht

Een van de verbetermaatregelen van de staatsecretaris is dat de toezichthouder jaarlijks een verslag van werkzaamheden publiceert en deze via het college van Burgemeester en Wethouders aanbiedt aan de Gemeenteraad. Op die manier verantwoordt de toezichthouder de activiteiten. Daarbij worden de effecten en het nut van het toezicht inzichtelijk gemaakt en wordt de gemeenteraad nadrukkelijk geattendeerd op het resultaat van het Wmo-toezicht.

Openbaarmaking jaarverslag Wmo-toezicht

Opvallend is de daling van het aantal gemeenten ten opzichte van voorgaande jaren dat een openbaar jaarverslag over het Wmo-toezicht heeft. In 2022 heeft

bijna de helft (49%) van de gemeenten een jaarverslag over het Wmo-toezicht openbaar gemaakt. In 2021 was dat 57% en in 2020 52%. Deze daling kunnen we op basis van de aangeleverde informatie niet verklaren. Iets minder dan de helft (46%) van de gemeenten die een jaarverslag hebben gepubliceerd, heeft dat jaarverslag gedeeld met de gemeenteraad. In vergelijking met voorgaande jaren blijft het aantal gemeenten zonder Wmo-jaarverslag stabiel rond de 40%.

In iets meer dan de helft van de gemeenten met een jaarverslag over het Wmo-toezicht heeft de Wmo-toezichthouder voorstellen gedaan die zij nodig acht in het belang van de kwaliteit en continuïteit van de maatschappelijke ondersteuning.

2.5 Invloed coronamaatregelen op Wmo-toezicht

Minder invloed coronamaatregelen

In 2022 werden de coronamaatregelen langzaam versoepeld na harde lockdowns in 2020 en 2021. Uiteindelijk vervielen de laatste maatregelen in maart 2022. De coronamaatregelen hadden daardoor minder invloed op het Wmo-toezicht dan in de twee voorgaande jaren. Een groot deel (62%) van de 205 gemeenten geeft aan dat de coronamaatregelen geen invloed meer gehad hebben op het Wmo-toezicht. Iets minder dan een derde (31%) van de gemeenten geeft aan dat die invloed er in 2022 nog wel is geweest. Die gemeenten geven aan dat het Wmo-toezicht daardoor minder vaak en/of minder diepgaand is uitgevoerd.

Iets meer dan een derde van de gemeenten geeft aan dat corona in het eerste kwartaal van 2022 van invloed geweest is op de frequentie van het toezicht. In die gemeenten pasten de toezichthouders hun werkzaamheden aan. In de praktijk betekende dit dat het aantal bezoeken op locatie in het eerste kwartaal zeer beperkt was. Een deel van het toezicht bleek moeilijker uitvoerbaar, bijvoorbeeld omdat dagbestedingslocaties gesloten waren of geen contact wilden in verband met besmettingsgevaar. Soms werden onaangekondigde bezoeken niet uitgevoerd of werden bezoeken uitgesteld. Gemeenten geven ook aan dat de toezichtwerkzaamheden anders werden georganiseerd, bijvoorbeeld door gebruik te maken van digitale mogelijkheden, zoals gesprekken voeren via Teams. Een enkele gemeente noemt een tekort aan toezichthouders als oorzaak van minder inspectiebezoeken.

Een deel van de gemeenten geeft aan dat onderzoeken in de eerste maanden van 2022 minder diepgaand waren, omdat die onderzoeken toen digitaal zijn uitgevoerd, terwijl locatiebezoeken normaliter veel aanvullende informatie opleveren. Bovendien werd een aantal onderzoeken door één toezichthouder uitgevoerd in plaats van twee. Ook hierdoor waren de onderzoeken volgens deze gemeenten minder diepgaand. Andere gemeenten geven echter aan dat het toezichtproces anders ingericht is, bijvoorbeeld door gebruik te maken van digitale mogelijkheden. Volgens deze gemeenten is de vorm van het toezicht veranderd, maar niet de inhoud en diepgang. Hun ervaring is zelfs dat deze vernieuwing geleid heeft tot effectiever toezicht.

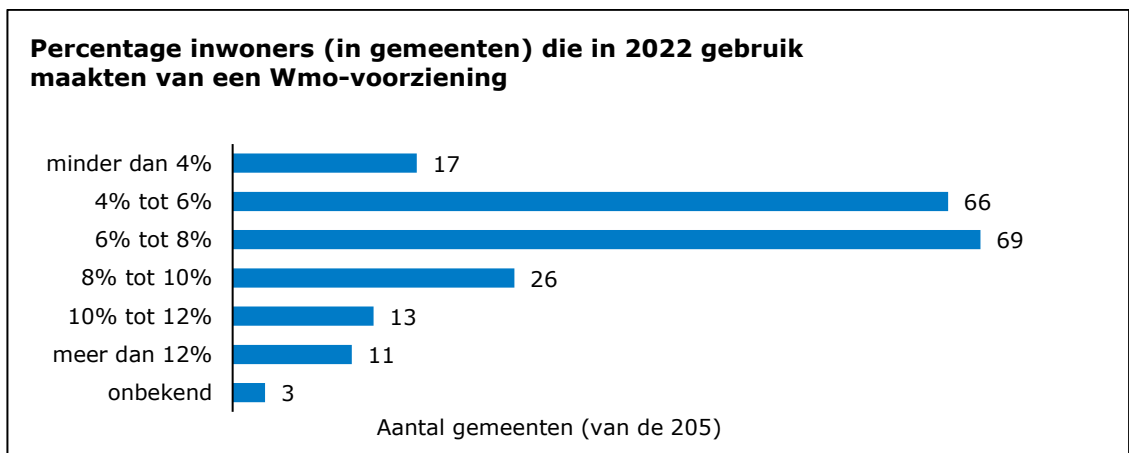
3 Bijlage Resultaten enquête

3.1 Gegevens van gemeenten die de enquête ingevuld hebben

Onder alle 342 gemeenten op 1 januari 2023 in Nederland is net als voorgaande jaren een vragenlijst uitgezet. Bij het invullen van die vragenlijst moest door de gemeenten worden uitgegaan van de situatie op de peildatum van 31 december 2022. De non-respondenten zijn eenmalig gerappelleerd en kregen een verlengde antwoordtermijn van twee weken.

Het aantal ingediende (unieke) vragenlijsten is 205, dat is 60% van het totaal aantal van 342 gemeenten. Wanneer we de vragenlijsten die namens een groep gemeenten zijn ingediend meetellen dan komen we in totaal op een respons van 275 gemeenten. Dit is 80%. Vorig jaar (2021) was de response 256 gemeenten van de 351 (73%). In 2020 was dat 77%.

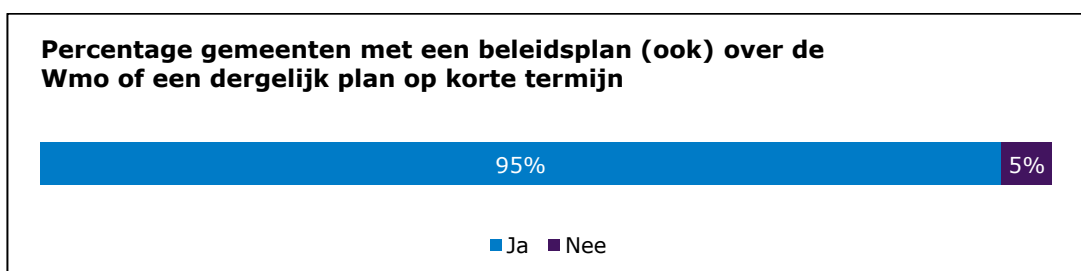
In het grootste deel van de gemeenten die de vragenlijst individueel ingevuld hebben voor het jaar 2022 (205 gemeenten) maakt zo'n 4-8% van het aantal inwoners gebruik van een Wmo-voorziening.

3.2 Beleidsplan en het aanwijzen van een Wmo-toezichthouder

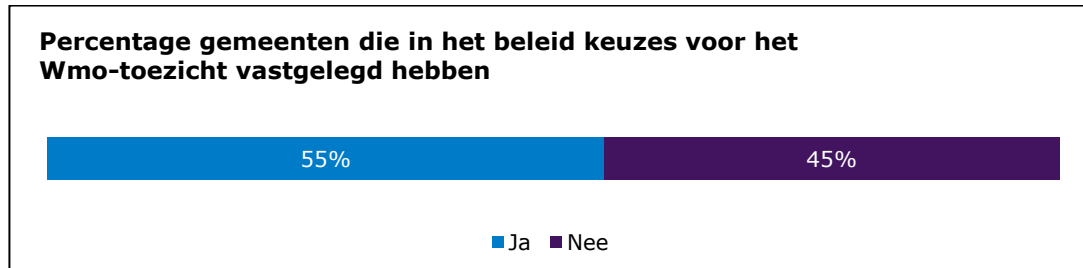
Vastgesteld Wmo-beleid

Van de gemeenten die de vragenlijst hebben ingevuld, heeft 5% aangegeven het Wmo-beleid niet te hebben vastgelegd in een beleidsplan of op een andere manier.

Keuzes in het Wmo-toezicht

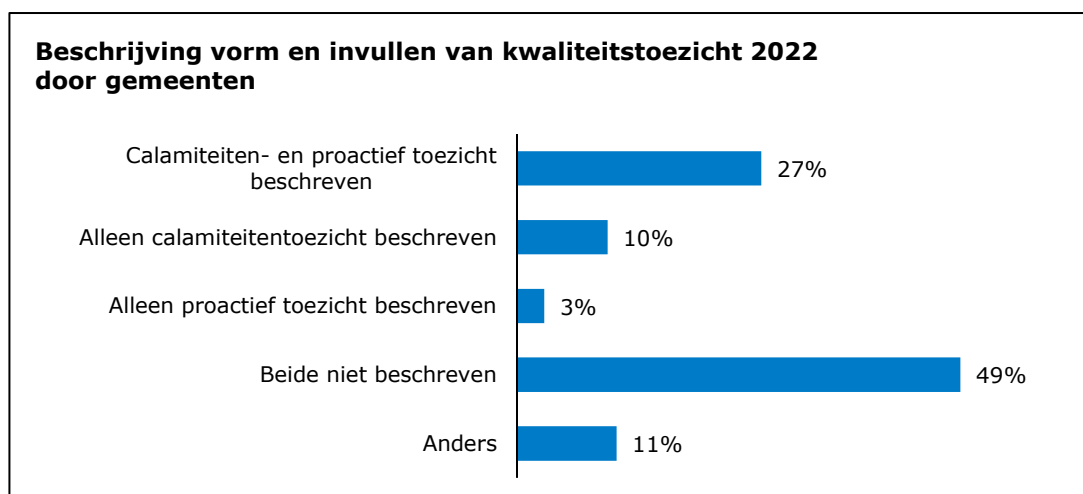
Van de gemeenten die het Wmo-beleid vastgelegd hebben, heeft 55% in het beleid vastgelegd welke keuzes zij gemaakt hebben voor het Wmo-toezicht. De overige 45% doet dit niet of anders, bijvoorbeeld door de gemaakte keuzes op te nemen in samenwerkingsafspraken tussen gemeenten of in de opdrachtverlening aan de Wmo-toezichthouder.

Vorm en invulling van het Wmo-toezicht

Voor de gemeenten die een beleidsplan hebben waarin een beschrijving van het Wmo-toezicht is opgenomen, blijkt dat in 2022:

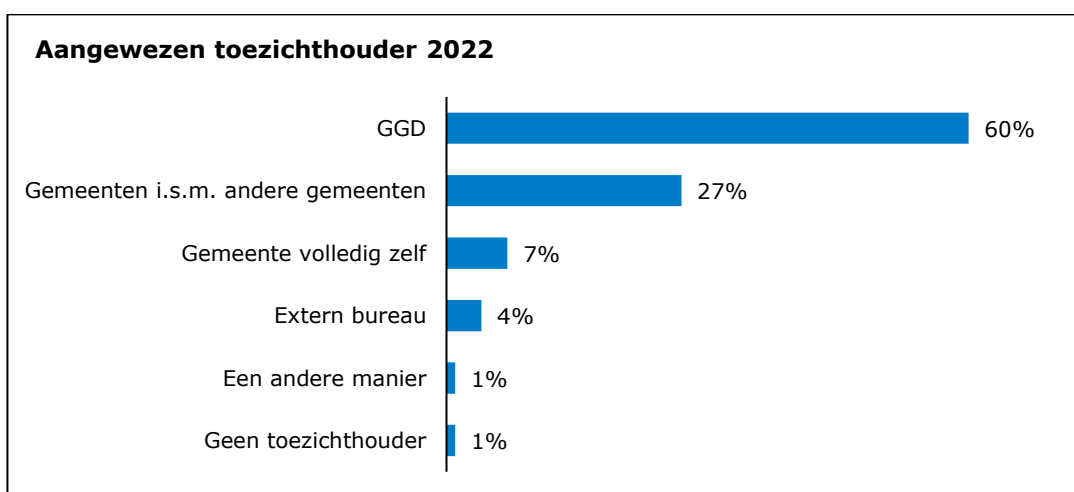
- 27% van de gemeenten in het beleidsplan heeft opgenomen op welke manier de gemeente zowel het calamiteiten als het proactieve toezicht uitvoert.
- 10% van de gemeenten in het beleidsplan heeft alleen opgenomen op welke manier de gemeente het calamiteitentoezicht uitvoert.
- 3% van de gemeenten in het beleidsplan heeft alleen opgenomen op welke manier de gemeente het proactieve toezicht uitvoert.
- 49% van de gemeenten niet heeft beschreven hoe het calamiteiten of proactieve toezicht uitgevoerd wordt.
- 11% van de gemeenten hier 'anders' invult. Dat betekent dat het ergens anders beschreven is, maar uit de beantwoording blijkt niet waar dat precies staat.

Aanwijzen van een toezichthouder

De vergelijking met voorgaande jaren is in dit rapport lastig te maken, omdat eerder geen uitsplitsing gemaakt is in de vragen naar de verschillende soorten toezicht. Dit jaar hebben we die uitsplitsing wel gemaakt en de vraagstelling aangepast. Vanwege deze verandering willen we voor 2022 geen conclusies trekken uit deze cijfers.

Nr	% Uitvoerder van toezicht op kwaliteit van de Wmo-voorziening	2020	2021	2022
1	Gemeente volledig zelf	8%	9%	7%
2	Gemeente in samenwerking met een of meerdere gemeenten	24%	25%	27%
3	GGD (al het toezicht)	45%	41%	37%
4	GGD (alleen calamiteitentoezicht)			23%
5	Extern bureau (niet zijnde een GGD)	19%	15%	2%
6	Extern bureau (niet zijnde een GGD) alleen calamiteitentoezicht			2%
7	Een andere manier	3%	9%	1%
8	Geen toezichthouder	2%	0%	1%

Noot: in verband met de overzichtelijkheid zijn de antwoordmogelijkheden 3 en 4 uit de tabel samen genomen in de grafiek. Dat geldt ook voor antwoordmogelijkheden 5 en 6.

3.3 Processen voor een onafhankelijke rol van het Wmo-toezicht

Onafhankelijk functioneren

Net als voorgaande jaren legt het grootste deel van de gemeenten het onafhankelijk functioneren van de toezichthouder vast. In 2022 was dat 83%. Dit deden ze in de meeste gevallen via een organisatiebesluit, een opdrachtformulering of in een contractafspraken. De overige gemeenten gebruikten hier een andere vorm van vastlegging voor, zoals een mandaatbesluit of een collegebesluit, een convenant of de gemeenschappelijke regeling waarin het toezicht samen met andere gemeenten was geregeld.

Een deel van de gemeenten (ongeveer 17%) heeft niets heeft vastgelegd als het gaat om de onafhankelijke rol van de Wmo-toezichthouder.

Vastlegging onafhankelijk functioneren 2022

Rol van de toezichthouder

De toezichthouder kan verschillende rollen vervullen. Deze rollen zeggen iets over de onafhankelijkheid van de toezichthouder ten opzichte van het college van Burgemeester en Wethouders.

Rol toezichthouder	2020	2021	2022
Eigen rol bij bepalen van het moment en zwaarte van een interventie. Het college blijft eindverantwoordelijk	43%	50%	39%
Zelfstandig formuleren van een onafhankelijk oordeel op basis van eigen professionaliteit	89%	91%	81%
Onafhankelijk verzamelen van informatie	85%	88%	73%
Eigen rol bij bepalen van toezichtdoelen, methoden en inzet van capaciteit	54%	50%	56%
Adviseert het college over de handhaafbaarheid van beleidsdoelen en/of uitvoerbaarheid van Wmo-taken	35%	36%	36%
Anders	-	-	13%

NOOT: meerdere antwoorden mogelijk

Werkprogramma

Het aantal gemeenten waar de Wmo-toezichthouder voor 2022 een werkprogramma opstelde op basis van de eigen verantwoordelijkheid steeg licht van 60% in 2021 naar 63% in 2022. Het aantal gemeenten waar de Wmo-toezichthouder voor 2022 geen werkprogramma heeft opgesteld daalde duidelijk van 40% naar 34%.

Werkprogramma beschikbaar	2020	2021	2022
Eigen werkprogramma op basis van eigen verantwoordelijkheid	61%	60%	40%
Werkprogramma op basis van richtlijnen college			23%
Geen werkprogramma maar wel plannen dit te gaan doen	39%	40%	10%
Geen werkprogramma en ook geen plannen dit te gaan doen			24%
Anders	-	-	3%

3.4 Informatie uit het Wmo-toezicht en openbaarmaking daarvan

Calamiteitentoezicht: calamiteiten, onderzoeken en maatregelen

De cijfers van 2022 met betrekking tot aantal onderzoeken en aantal calamiteitenmeldingen wijken fors af van de cijfers in de voorgaande twee jaar. Vooral als het gaat om het aantal meldingen van calamiteiten en de daaropvolgende onderzoeken zien we een daling ten opzichte van voorgaande jaren. Alleen het aantal genomen maatregelen lijkt gelijk te blijven de afgelopen jaren. De afwijkingen in de aantallen meldingen van calamiteiten in 2022 ten opzichte van 2021 en 2020 kunnen we niet goed verklaren.

Resultaten proactief en reactief toezicht	2020	2021	2022
Meldingen calamiteit	883	761	522
Onderzoeken n.a.v. calamiteit	590	495	322
Onderzoeken totaal	2.146	2.169	1.403
Maatregelen	248	262	267

NOOT: De door de gemeenten geleverde cijfers zijn gecorrigeerd voor dubbeltellingen en geëxtrapoleerd naar het totaal van 342 gemeenten.

Openbaarmaking reactief toezicht (calamiteitentoezicht)

Ongeveer driekwart van de gemeenten heeft de rapportages over calamiteitenonderzoeken in 2022 niet openbaar gemaakt. In alle gevallen gaat het bij het onderzoek naar en rapporteren over een calamiteit om vertrouwelijke gegevens van de mensen. Om die reden is er begrijpelijkerwijs terughoudendheid bij gemeenten. Ongeveer driekwart van de gemeenten heeft de rapportages over calamiteitenonderzoeken in 2022 niet openbaar gemaakt. De overige gemeenten geven aan dat ze alle of sommige rapporten wel volledig of gedeeltelijk openbaar maken, of van plan zijn dat in 2023 te gaan doen. Van de gemeenten die de vragenlijst hebben ingevuld, heeft 13% geen calamiteitentoezicht uitgevoerd. En 4% van de gemeenten heeft 'anders'

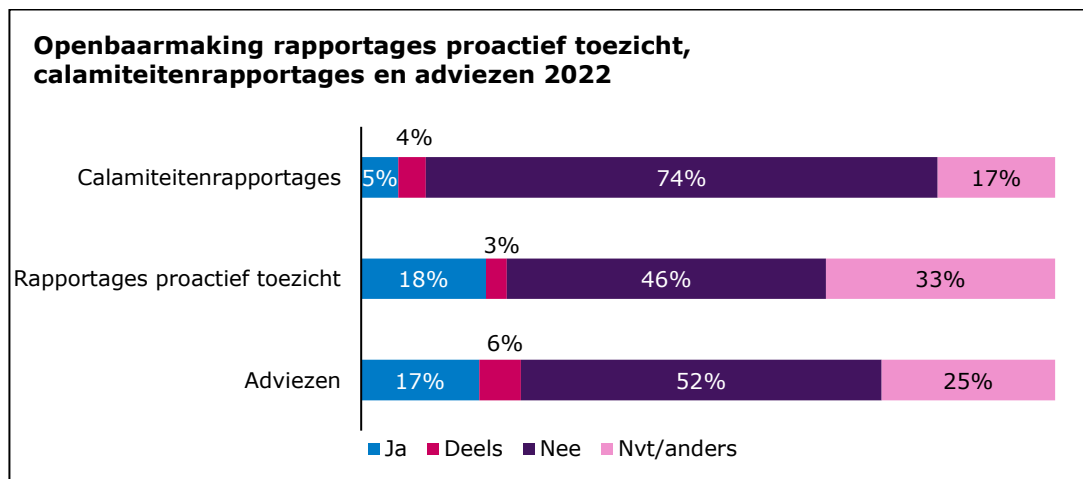
ingevuld, bijvoorbeeld omdat de GGD sommige calamiteitenrapportages openbaar maakt.

Openbaarmaking proactief toezicht

In 2022 heeft slechts een vijfde van de gemeenten de rapportages over proactief onderzoek volledig openbaar gemaakt. Bijna de helft van de gemeenten zegt dat ze in 2022 de rapporten over het proactieve toezicht niet openbaar heeft gemaakt. Een deel (15%) heeft het voornemen dat in 2023 wel te gaan doen. Van de gemeenten die de vragenlijst hebben ingevuld, heeft 25% geen proactief toezicht uitgevoerd. En 8% van de gemeenten heeft 'anders' ingevuld, bijvoorbeeld omdat niet de gemeente maar de GGD de rapportages openbaar maakt.

Openbaarmaking adviezen van de Wmo-toezichthouder

In 2022 heeft minder dan een vijfde van de gemeenten de adviezen van de Wmo-toezichthouder volledig openbaar gemaakt. Iets meer dan de helft van de gemeenten zegt dat ze in 2022 de adviezen van de Wmo-toezichthouder niet openbaar heeft gemaakt. Een deel (9%) heeft het voornemen dat in 2023 wel te gaan doen. Van de gemeenten die de vragenlijst hebben ingevuld, heeft 18% geen adviezen van de Wmo-toezichthouder ontvangen. En 8% van de gemeenten heeft 'anders' ingevuld, bijvoorbeeld omdat de GGD de adviezen openbaar maakt, of omdat zij de vraag onduidelijk vonden.

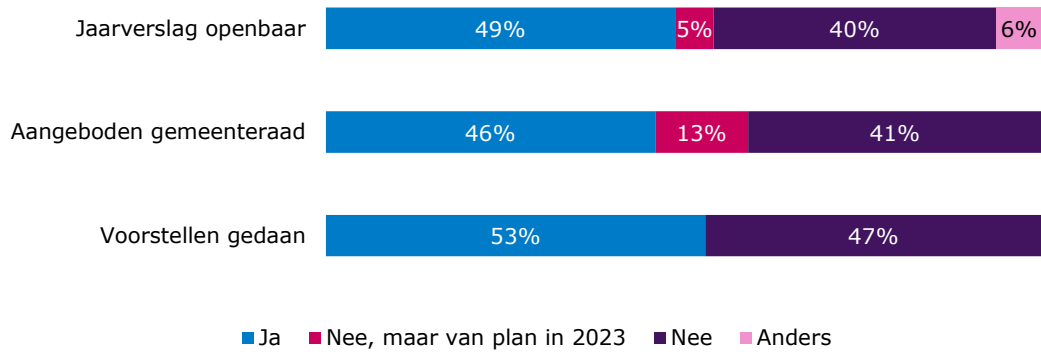

Openbaarmaking jaarverslag Wmo-toezicht

In 2022 heeft bijna de helft (49%) van de gemeenten een jaarverslag over het Wmo-toezicht openbaar gemaakt. Iets minder dan de helft (46%) van de gemeenten die een jaarverslag hebben gepubliceerd, heeft dat jaarverslag gedeeld met de gemeenteraad. In vergelijking met voorgaande jaren blijft het aantal gemeenten zonder Wmo-jaarverslag stabiel rond de 40%.

In iets meer dan de helft van de gemeenten met een jaarverslag over het Wmo-toezicht heeft de Wmo-toezichthouder voorstellen gedaan die zij nodig acht in het belang van de kwaliteit en continuïteit van de maatschappelijke ondersteuning.

Openbaarmaking jaarverslag 2022

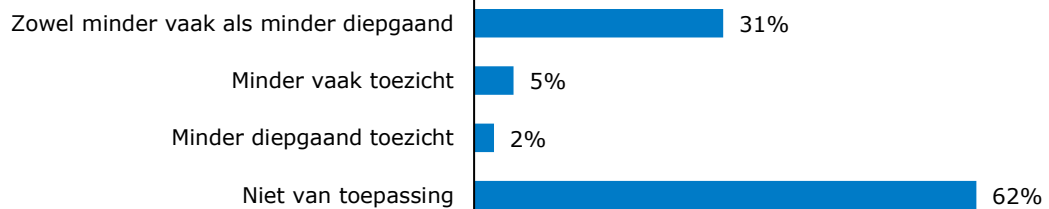
NOOT: De tweede en derde balk betreffen alleen de toezichthouders die een jaarverslag hebben.

3.5 Invloed coronamaatregelen op Wmo-toezicht

Minder invloed coronamaatregelen

Een groot deel (62%) van de 205 gemeenten geeft aan dat de coronamaatregelen geen invloed meer gehad hebben op frequentie en diepgang van het Wmo-toezicht. Iets minder dan een derde (31%) van de gemeenten geeft aan dat die invloed er in 2022 nog wel is geweest. Deze gemeenten geven aan dat het Wmo-toezicht daardoor minder vaak en/of minder diepgaand is uitgevoerd.

Impact maatregelen Covid-19 op toezicht 2022

Duidelijk. Onafhankelijk. Eerlijk.

www.igj.nl